

TORPAQ VƏ SU ÇÖKÜNTÜLƏRİNİN MİNERALOJİ TƏRKİBİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİNİN ÖYRƏNİLMƏSİ

Məleykə Əhmədova¹, Şöhrət Şirinova²

¹AR ETN Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutu, Bakı

²Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Bakı

a.maleyka@mail.ru, shirinova51@mail.ru

Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı artıq 20 ildir ki uğurla icra edilir, ölkəmizin uğurlu, dayanıqlı inkişafı, iqtisadiyyatımızın şaxələndirilməsi üçün ən vacib və ən əsas iqtisadi alətə çevrilmişdir. İnvestisiya proqramında böyük yer tutan layihələrdən biri də meliorasiya ilə bağlıdır. Bu layihələr bilavasitə kənd təsərrüfatının inkişafını nəzərdə tutur.

Cənab Prezident İlham Əliyevin dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan Respublikasının qarşısında duran vacib məqsədlərdən biri iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsidir. Əlbəttə ki, kənd təsərrüfatı həmin sektorun təməl parçasıdır. Bu sektorun inkişaf etdirilməsi üçün qarşımızda yeni çağırışlar və problemlər dayanır. Məsələn üçün k/t məqsədli torpaqların azlığı, su mənbələrinin məhdudluğu, torpaqların münbitliyinin aşağı düşməsi, şoranlaşma, torpaqda kiplik yaranması və s.

1990-cı illərdən bəri mineral gübrələrin istehsalının azalması torpaqlarda qida elementlərinin mənfi balansını şərtləndirir. Belə halda alternativ qida mənbələrinə maraq daha da artır.

Təqdim etdiyimiz tezisdə kənd təsərrüfat məqsədli torpaqların keyfiyyətinin artırılması üçün gübrə əvəzinə çay çöküntülərinin istifadəsinin qiymətləndirilməsinə həsr olunub.

Su təmizləyici qurğularının fəaliyyəti nəticəsində alınan gil tərkibli çöküntülərin kənd təsərrüfat məqsədli torpaqların keyfiyyətinin artırılması üçün gübrə əvəzinə çay çöküntüləri istifadə oluna bilər.

Su təmizləyici stansiya Hacıqabul şəhərindən 40 km aralı məsafədə, ümumi sahəsi 150 ha olan Talış kəndində yerləşir. Bu çöküntülər təbii üsulla çökdürülür, heç bir kimyəvi reagentlər istifadə olunmur, bu da asılı çay çöküntülərinin öyrənilməsində çox aktual bir məsələdir. Belə halda alternativ qida mənbələrinə maraq daha da artır.

Müəyyən edilmişdir ki, qeyri-ənənəvi mineral ehtiyatlar olaraq, su çöküntüləri torpaq yaxşılaşdırıcıdır, torpaqlarda münbitliyin bərpasına, əlverişli strukturun yaradılmasına təsir göstərir.

Tədqiqatlar nəticəsində Kür çayı su təmizləyici qurğulardan götürülmüş çöküntülərin kimyəvi və mineraloji tərkibləri öyrənilmiş, alınan nəticələrə görə bu çöküntülər törəmə gil minerallarla zəngindir. Belə ki, əyrilərdə kvars (3.5A0; 3.4A0), çöl şpatı (4.3A0; 4.5A0), gil minerallardan montmorillonit qrupuna aid minerallar (13.1A0; 14.A0; 17.2A0), hidroslyuda (9.8A0; 10.9A0) kaolinit (7.04A0; 10.06A0) və sairə minerallar müşahidə olunur.

Torpaq ehtiyatları bütün ölkələrin inkişafı üçün onun varlığının və potensial imkanlarının əsas elementlərindən biri kimi qiymətləndirilir. Belə ki, kənd təsərrüfatının stabil inkişafının təmin edilməsi üçün torpaq sahələrinin müxtəlif qatlarının və digər proseslərlə əlaqədar torpağın bərpası və yaxşılaşdırılması istiqamətində təxirəsalınmaz tədbirlər görülməlidir. Aparılan aqrotexniki tədbirlər nəticəsində Muğan düzü çəmən-boz torpaqlarında morfoloji mineraloji və struktur dəyişikliklərini görmək olur və ən əsası kipləşmiş qatların bərpası və kənd təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığının artması müşahidə edilir. Müəyyən edilib ki, çəmən-boz torpaqlarda taxıl altında torpaq qatları mineralların xüsusiyyətlərinə görə fərqlənir. Qeyd

etmək lazımdır ki, mineral gübrələr kənd təsərrüfatı bitkiləri üçün əsas qida elementlərinin mənbəyi hesab olunur.

Çoxillik tədqiqatlar nəticəsində çəmən-boz torpaqlarda ilkin mineralların çox olduğu müşahidə edilmişdir.

Nəticə olaraq çəmən-boz torpaqlarında lil fraksiyasını mineral kvars, çöl şpatı, kalsit, klinoxlorlar təşkil edir. Belə ki, üst qatlarda kvars 20%, çöl şpatı- 15% və üzvi maddələr 12% təşkil edir.